

Valter Žiža

OSKRBNIK AKVARIJA PIRAN

»Zgolj tržna dejavnost ni zadosten razlog, da bi imeli živali v ujetništvu.«

Valter Žiža je oskrbnik Akvarija Piran, ene pomembnejših zanimivosti tega majhnega slovenskega obmorskega mesta. Čeprav je študiral za morskega biologa, ribičem verjame bolj kot študijskim programom; ribiči imajo ves čas stik z morjem in ga poznajo bolje od kogarkoli. Zagotovo bolje od državnih in evropskih administrativnih organov, ki s pogosto nesmiselnimi ukrepi delo Akvarija in njegovo poslanstvo – ozaveščanje ljudi o severnem Jadranu in njegovih živalskih vrstah – večkrat bolj zavirajo kot podpirajo. V splošnem je s stanjem našega morja zadovoljen: še vedno je precej čisto in še vedno je v njem (v odstotkih) več rib kot kjerkoli drugje v Sredozemlju.

POGOVARJALA SE JE: **ANA DUŠA**

FOTOGRAFIJA: **DOMEN GRÖGL**

Piranski akvarij deluje v okviru tamkajšnje srednje šole. Kako to?

Včasih je bila to Srednja pomorska šola, zdaj se je preoblikovala v Gimnazijo, elektro in pomorsko šolo Piran. Navezava je bila vzpostavljena v časih, ko so na pomorski šoli še imeli ribiški program. Takrat so se ribiči v akvariju učili spoznavati vrste, povezava je bila zelo smiselna. Danes nimamo več zveze z učnim programom; naveza je bolj ali manj formalna.

Kako dolgo že delate v akvariju?

Dvajset let. Za delo sem se bolj kot v šoli učil pri očetu, ki je bil ribič. Sploh sem se od ribičev največ naučil. Sicer sem študiral v Trstu, za morskega biologa. Ampak včasih se mi zdi, da imajo ribiči več znanja kot diplomanti, ki se z ribičijo ne ukvarjajo. Žal mi je tudi, da je Zavod za ribištvo v Ljubljani. Razumem, zakaj je tako, zaradi vse birokracije se verjetno niti nimajo časa ukvarjati z ribiči, je pa to res škoda. Ribiči so dobri terenski raziskovalci, imajo odličen pregled nad gibanjem rib, njihovimi nahajališči ipd.; v sodelovanju z njimi bi se dalo zbrati ogromno podatkov, ki jih znanstveniki potrebujejo za svoje delo.

Pred nekaj leti ste akvarij prenavljali. Akvarij smo prenovili leta 2009, zdaj

ima 25 bazenov, 80 kubičnih metrov vode in deluje na zaprt sistem – se pravi, da vode ne menjamo, temveč jo filtriramo. Kadar so razmere na morju dobre, kadar je voda čista in dovolj hladna, približno eno desetino vode, ki jo imamo v našem sistemu, menjamo z zunanjo. To lahko delamo zato, ker imamo neposreden stik z morjem.

Akvarij ima tudi čoln, ki ste ga kupili pred nedavnim.

Čoln je namenjen oskrbi akvarija z živimi organizmi in za ribičijo. V osnovi je serijski, a je hkrati tudi unikaten, prilagojen našim potrebam: predvsem je ojačan in ima roko za dviganje bremen iz morja, da lahko organizme v zaprti škatli dvignemo z dna na površino. Tako se temperatura vode med dviganjem ne spremeni. Dokler nismo imeli čolna, smo organizme iz vode dvigali kar na roke, zaradi česar so čutili razliko v spremembi termoklime, ki se z dviganjem spreminja.

Katere vrste imate v akvariju in kako jih izbirate?

Akvarij je namenjen predstavitvi organizmov, ki živijo v severnem Jadranu. Nekaj vrst imamo tudi iz Dalmacije, 90 odstotkov pa jih je iz Tržaškega zaliva. Nekatere ujamemo sami, druge nam prinesejo ribiči.

Ali kaj sodelujete z Morsko biološko postajo?

Smo neke vrste vezni člen med ribiči ter ljubitelji morja in postajo, ki je znanstvena ustanova. Lahko se na primer zgodi, da kakšen ribič ujame neko neznano ribo; prinese jo nam, mi pokličemo postajo in jim rečemo: »Našli smo neko novo (ali redko) vrsto, jo lahko pogledate?« Znanstveniki s postaje pridejo k nam, žival pogledajo in popišejo. Mi pa jo potem obdržimo.

Se ribiči dostikrat obračajo na vas?

Pogosto, ja. Kaj prinesejo, je odvisno od ulova v mreži: včasih živo, včasih pa mrtvo žival. Nekatere so tudi poškodovane. Enkrat, dvakrat na leto se nam zgodi, da prinesejo ribo, ki ni značilna za ta prostor. Pred dvema letoma so nam, na primer, prinesli napihovalko, včasih kakšno želvo; lani pozimi so ulovili kljunača. Vsako leto prinesejo kaj novega. Če je riba živa, jo obdržimo, če pa je poškodovana,

---

Dejstvo je, da energijo rabi-
mo; če sta tukaj res plin in
nafta, ju bomo prej ali slej
začeli črpati.

Po navadi za Sredozemlje predpisujejo enake ukrepe kot za Atlantik, Jadran pa ima tudi glede na preostalo Sredozemlje svoje posebnosti. Z ukrepi, ki so mogoče smiselni za Baltik, si tukaj ne moremo pomagati.

jo pozdravimo. V akvariju deluje tudi center za rehabilitacijo morskih živali.

Kakšna je po vašem mnenju osnovna vloga akvarija? Verjetno ne gre zgolj za turistično zanimivost?

Glavna bi morala biti izobraževanje in ozaveščanje. Če bi šlo samo za tržno dejavnost, to ne bi bil zadosten razlog, da bi imeli živali v ujetništvu. Veliko sodelujemo s šolami, ki redno prihajajo na vodene ogledne. Bistveno je, da učenci in dijaki spoznavajo morje – šele tako ga lahko tudi razumejo in vedo, kako se morajo obnašati, da ga bodo ohranili. Sodelujemo tudi v različnih projektih, v katerih raziskujemo morje in ohranjamo njegovo naravno bogastvo.

Kakšna sta čistoča in zdravje našega morja?

Še vedno dobra. Za zdaj ne opažamo nobenega pomanjkanja organizmov. Pride sicer kakšna sezona, ko je rib manj, a pri tem gre večinoma za naravne cikle. Letos, na primer, ribiči skoraj jočejo, tako slab ulov je. A to je normalno, gre za sezonsko gibanje. Tudi ribiči pravijo, da se take reči dogajajo približno vsakih sedem let. Sicer je Tržaški zaliv zelo bogat z naravnimi organizmi. Glede na površino se tu v odstotkih ujame največ rib v celotnem Sredozemlju. Morje je plitvo in toplo, zato jih je še vedno veliko.

Ali obe pristanišči, koprsko in tržaško, glede tega nista problematični?

Sta, a kljub temu nam gre še vedno precej dobro. Je pa res, da je danes

to morje kljub vsemu manj bogato, kot je bilo še pred nekaj desetletji. Oče mi je govoril, da je včasih v teh koncih za dobro življenje zadostovalo nekaj mrež. Če so šli v Dalmacijo, so morali za enak ulov vreči kilometre mrež.

Sta si dalmatinsko in morje Tržaškega zaliva podobna?

Pri nas je manj tistih vrst, ki potrebujejo bolj stabilno okolje. Ker je tako plitvo, ima morje severnega Jadrana precej bolj spremenljivo slanost in temperaturo. Eno popoldne močnega dežja v našem morju naredi precej večjo spremembo kot nižje na Jadranu ali drugod v Sredozemlju. Glede na to se vrste nekoliko razlikujejo. Pri nas je tako dosti več sip in muškatnih hobotnic kot v Dalmaciji, tam pa imajo navadno hobotnico, ki je pri nas zelo redka.

Lahko predvidite, kaj bi se zgodilo, če bi se Hrvati res lotili črpanja nafte? Se vam zdi to za naše morje zaskrbljujoče?

Meni se samo dejstvo, da bi se črpalo, ne zdi sporno, skrbi pa me način dela. Če bi se dela lotili pametno, bi se dalo narediti marsikaj. Dejstvo je, da energijo rabimo; če sta tukaj res plin in nafta, ju bomo prej ali slej začeli črpati. Če bi dela potekala nepremišljeno in zaradi hitrega zaslužka, pa bi lahko nastale težave. V severnem Jadranu se povečuje tudi promet, v koprski in v tržaški luki, zaradi česar statistično narašča tudi možnost nesreč; torej je zelo pomembno, v katero smer se bo to območje razvijalo, in to me nekoliko skrbi.

Je piranski akvarij na kakršenkoli način vpet v omenjeno dogajanje?

Ne, to je zunaj naše dejavnosti. Vse to dogajanje spremljamo zgolj v medijih. Pri tem se mi včasih način, kako se obvešča javnost, zdi problematičen, ker je preveč populističen. Tako ljudje nimajo prave predstave o tem, kaj se dogaja.

Koliko vrst imate v akvariju?

Okoli 80 vrst rib in približno 120 vrst nevretenčarjev (spužve, školjke); trenutno imamo težave, ker imamo v akvariju zajedalca, vrsto majhne-

ga raka; zažre se v ribo in jo počasi izčrpa. V akvarij je verjetno prišel s kakšno ribo ali pa takrat, ko smo menjavali vodo. Zdravi se ga s formalinom, ki je zelo toksičen, ali pa z zelo hitro spremembo slanosti. Težava tega načina je, da pobije tudi nekatere druge vrste, na primer spužve in ježke. Preden se ga lotimo, bomo morali zato vse nevretenčarje prestaviti iz akvarijev.

Ali ribe pri vas pogosto zbole vajo?

Ne, to se zgodi redko. Imamo dobre pogoje, filter je precej velik in zato imamo ves čas bolj ali manj čisto vodo. Filter zelo uspešno odstranjuje bakterije in enoceličarje, nekoliko manj pa je učinkovit pri večjih organizmih. Zato lahko pridejo notri rakci, s katerimi imamo zdaj težave. Nad vodo, ki jo dodajamo iz morja, imamo manj nadzora kot nad tisto, ki jo recikliramo. Včasih jo prefiltriramo, preden jo spustimo v akvarije, ne pa vedno. Odvisno od tega, kakšna je. Če je v njej sluz, jo takoj prefiltriramo, sicer pa tega na začetku ne počnemo. Pred prenovno akvarija se je pogosto dogajalo, da se je zamašila cev ali je zatajila črpalka, zaradi česar se je ustavil celoten sistem. Zdaj imamo namesto ene črpalke v vsakem akvariju dve: če se ena ustavi, druga še zmeraj deluje. Imamo tudi črpalko, ki jo lahko priključimo na dotok morske vode, in še prezračevanje. Če slučajno zatajijo vse črpalke naenkrat, lahko zrak v akvarije dovajamo še tri, štiri dni. V tem trenutku je največja nevarnost za akvarij možnost človeške napake.

Glede na to, da je naše morje tako majhno, ali sodelujete s Hrvati in Italijani?

Ravnokar smo končali evropski projekt, pri katerem smo sodelovali z Morsko biološko postajo Piran, Univerzo v Novi Gorici, Občino Gradež, Morskim naravnim rezervatom Miramare, Univerzo v Trstu ... Upamo, da se nam bodo v prihodnjih letih lahko pridružili tudi Hrvati, kar tokrat zaradi narave specifičnega evropskega programa ni bilo mogoče. V okviru projekta smo poskušali mdr. ugotoviti, kolikšen je ribiški napor v Tržaškem zalivu, česar prej nismo

vedeli – se pravi, koliko katere vrste rib se ujame in kdaj. Slovenija ima z državnim Zavodom za ribištvo to sicer dobro urejeno, saj morajo ribiči ves čas poročati o ulovu. V Italiji so ti podatki nekoliko težje določljivi, saj so razdeljeni po regijah, te pa se še naprej delijo na luške kapitanije. V okviru projekta smo naredili popis ribiških bark, zanimalo pa nas je tudi, s čim lovijo. Proučevali smo še rtič Ronek sredi Strunjanskega klifa in njegovo koralno plitvino ter poskušali določiti njen pomen za morje. Imeli smo tudi 20 predavanj po okoliških šolah in na njih predstavljali rezultate raziskav.

Za zdaj ne opažamo nobene- ga pomanjkanja organizmov. Pride sezona, ko je rib manj, večinoma so to naravni cikli.

Koliko je Akvarij Piran odvisen od takšnih evropskih projektov? Ali lahko skoznje naslovite kakšna vprašanja, ki bi bila sicer zanemarjena?

Seveda, čeprav je evropske projekte administrativno težko voditi in so lahko zelo naporni, birokracija je ubijalska. So pa brez dvoma koristni. Za piransko občino bi bilo smiselno, da bi imeli vsaj dva zaposlena, ki bi se ukvarjala samo z administracijo takšnih projektov, mi bi bili zgolj izvajalci na terenu. Tokratni projekt je trajal dve leti; bili smo zelo zadovoljni z rezultati, a ko se je končal, smo si kljub temu vsi oddahnili.

Vrniva se k ribolovu. Kako je pri nas reguliran?

Zelo natančno. V Sloveniji imamo Inšpektorat za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo, znotraj katerega sta ves čas aktivna dva ribiška inšpektorja, eden na kopnem in eden na morju. Preverjata vse, od tega, kakšne mreže imajo ribiči, do tega, kaj se lovi, kdaj in na kakšen način, pa tudi, če so pravilno izpolnjena vsa poročila, ki jih predpisuje Zavod za ribištvo.

Našim ribičem precej več težav kot Hrvati povzročata slovenska država s svojimi predpisi in administracijo, ki je lahko res katastrofalna.

Se iz leta v leto spreminja, katere ribe je dovoljeno loviti in v kakšnih količinah?

Ne, vnaprej določati, kakšna bo sezona, je zelo težko. Sklepe lahko delamo le za nazaj. Veliko ukrepov, ki jih je na tem področju sprejela EU, je bolj ali manj neučinkovitih. Evropski organi so pri njihovem sprejemanju prepočasni, stvari v naravi potekajo dosti hitreje. Preden EU reši kakšno težavo, je te navadno že konec. Po navadi za Sredozemlje predpisujejo enake ukrepe kot za Atlantik, Jadran pa ima tudi glede na preostalo Sredozemlje svoje posebnosti. Z ukrepi, ki so mogoče smiselni za Baltik, si tukaj ne moremo pomagati. Ukrepe bi bilo zato treba pisati bolj sektorsko.

Pa Akvarij in Morska biološka postaja nimata nobenega glasu, niti priporočilnega, pri postavitvi in uveljavitvi teh ukrepov?

Ne, žal ne. Zaradi tega imamo precej težav – na primer pri prikazovanju zaščitenih vrst. Ker so zaščiteni, jih za prikazovanje v akvariju ne smemo loviti. Za te vrste moramo imeti jasno izkazano sledljivost. To pomeni, da lahko npr. jastoga kupimo v ribarnici na Hrvaškem ali v Italiji, kjer je v prosti prodaji, ne smemo pa ga ujeti. Nekaterih vrst tudi kupiti ne moremo, na primer želv ali morskih konjičkov. Zdaj poskušamo kupiti avstralske morske konjičke, ki so zelo podobni našim, ker jih pri nas preprosto ne moremo dobiti. Glede zaščitenih vrst za nas veljajo ista pravila kot za ribiče. Mislim, da bi bilo treba to spremeniti. Če je namen naše ustanove ozaveščanje, bi morali prikazovanju in predstavljanju zaščitenih vrst nameniti še večji poudarek. Recimo, da dobimo kakšno poškodovano želvo – lahko jo imamo v naših internih prostorih, kjer jo zdravimo, ne smemo pa je prikazovati. V Italiji je to bolj urejeno. Vsak center za rehabilitacijo želv ima tudi del, ki je

namenjen javnosti. Takšen center je, na primer, tudi v Puli. Tam želve brez težav prikazujejo.

Ali kdaj sodelujete s temi rehabilitacijskimi centri?

Ni nam treba, ker imamo tudi sami strokovnjake, ki lahko za poškodovane primerke zelo dobro poskrbijo.

Če bi na naše morje pogledali z gurmanskimi očmi – kaj je pri nas najboljše in najbolj iskano?

Slovenski ribiči lovijo predvsem liste, orade in brancine. Pri tem gre malo tudi za mentaliteto Slovencev – ko pride beseda na morsko hrano, poznamo lista, brancina in romba ...

... pa sardele.

Sardele ne grejo tako dobro v promet. Zdaj jih pri nas ne lovimo več dosti. Precej več se je plave ribe lovilo, dokler sta še delovali obe Delamari-sovi ribiški ladji. Danes boste v Piranu težko dobili sardele.

Kako pa je z našimi gojišči?

Školjke gojimo v Seči in Strunjanskem zalivu, ribe pa samo v Seči. Danes imajo tam predvsem brancine, pred leti so imeli tudi orade, a so jih zdaj opustili. Ribogojnica je precej majhna, ribe gojijo skoraj ročno, to je daleč od industrijskega načina. Ribe so zato zelo dobre.

Ko vas poslušam, imam občutek, da ste zadovoljni z našim morjem.

Sem, za zdaj nam gre kar dobro. Je pa res, da se stanje iz leta v leto nekoliko slabša – predvsem glede količine rib. Težave bi bilo treba reševati na državni ravni, a to je že druga debata, v katero se tudi novinarji nikoli ne spuščajo. Najdlje, kamor pridemo, so incidenti s Hrvati. Ampak v resnici našim ribičem precej več težav kot Hrvati povzročata slovenska država s svojimi predpisi in administracijo, ki je lahko res katastrofalna.